

Rudnik-Karwatowa, Zofia

Z życia nauki i z życia Towarzystwa : 15 lat Językowej Komisji Słowistycznej

Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego 71, 100-106

2008

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

15 LAT JĘZYKOWEJ KOMISJI SŁAWISTYCZNEJ

Językowa Komisja Sławistyczna TNW powstała w okresie reaktywowania różnych form organizacji życia naukowego, dyskusji naukowych, podejmowania poważnych przedsięwzięć naukowych na początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku. W czerwcu 1993 roku grupa członków Wydziału I TNW: Kwiryna Handke, Janusz Rieger, Ewa Rzetelska–Feleszko, Janusz Siatkowski i Hanna Taborska wystąpiła z inicjatywą utworzenia przy Wydziale I Językowej Komisji Sławistycznej. Na posiedzeniu Wydziału I TNW 21 czerwca 1993 roku inicjatywa ta została jednogłośnie zaaprobowana. 24 czerwca 1993 roku na zebraniu Zarządu TNW pod przewodnictwem Bolesława Górnickiego Hanna Taborska przedstawiła wniosek Wydziału I o powołanie JKS oraz projekt regulaminu Komisji. Zarząd TNW jednogłośnie powołał Językową Komisję Sławistyczną i zaaprobował jej regulamin. Przewodniczącą JKS wybrana została Ewa Rzetelska–Feleszko, następnie przez kilka kadencji do końca działalności Komisji funkcję tę pełniła Hanna Taborska. Sekretarzem Komisji przez cały okres jej działalności była Zofia Rudnik–Karwatowa.

Zadaniem Językowej Komisji Sławistycznej — zgodnie z uchwalonym regulaminem — było wspieranie, animowanie i prowadzenie działalności badawczej i wydawniczej w zakresie językoznawstwa sławistycznego.

Komisja postanowiła zająć się przede wszystkim systematycznym opracowywaniem i publikacją językoznawczej bibliografii sławistycznej, uwzględniającej bieżący dorobek tej dyscypliny w świecie. Jeszcze w niedalekiej przeszłości polska sławistyka miała w tym zakresie wielkie osiągnięcia. Publikowana od 1908 roku w czasopiśmie „Rocznik Sławistyczny” bibliografia światowego językoznawstwa sławistycznego przeżywała jednak od pewnego czasu głęboki kryzys. Ostatni tom bibliografii, który ukazał się po dłuższej przerwie w 1992 roku (tradycyjnie pod tytułem *Przegląd bibliograficz-*

ny), obejmował dane o pracach slawistycznych wydanych w 1981 roku, a więc sprzed dziesięciu lat.

Istniejące bibliografie narodowe nie mogły wypełnić powstałej luki informacyjnej ze względu na ograniczony lokalnie i wybiórczy tematycznie zakres prac bibliograficznych prowadzonych w krajach europejskich. W tej sytuacji reaktywowanie badawczej działalności bibliograficznej i wydawniczej stało się wyzwaniem dla polskich slawistów. Z pełną odpowiedzialnością próbę tę podjęła grupa wymienionych wyżej inicjatorów i organizatorów działalności JKS, wspierana przez środowiska slawistyczne w Polsce i za granicą. Duże zainteresowanie pomysłem, a później jego efektami przejawiali nieżyjący już dziś wybitni slawiści: prof. Kazimierz Polański i prof. Franciszek Sławski.

Początki działalności JKS wiązały się z tworzeniem bazy technicznej (podstawowego wyposażenia niezbędnego do pracy: miejsca do pracy, komputera, książek), ułożeniem harmonogramu prac i realizacją pierwszego ich etapu: intensywną pracą merytoryczną nad systemem komputerowym umożliwiającym tworzenie bibliograficznej bazy danych i opracowanie pierwszego tomu bibliografii. Na początku TNW zakupiło dla Komisji komputer i udostępniło jej w swoim lokalu w Pałacu Staszica miejsce, które z czasem zostało bardzo ograniczone (przez kilka ostatnich lat Komisja zajmowała powierzchnię ok. 6 mkw. bez dostępu do światła dziennego). Komisja za pośrednictwem TNW uzyskała z KBN środki finansowe na zakup niezbędnych słowników, głównie dwujęzycznych, publikacji bibliograficznych, a także na stworzenie specjalnego systemu komputerowego Sybislaw, przy którego pomocy były opracowywane przez dłuższy czas (i wprowadzane) dane bibliograficzne, oraz na druk pierwszego tomu *Bibliografii językoznawstwa slawistycznego*.

W Zarządzie TNW panowała bardzo życzliwa atmosfera wokół przedsięwzięcia. Z ogromnym szacunkiem i wdzięcznością wspominam ówczesne kierownictwo Towarzystwa: prof. Bolesława Górnickiego (prezesa TNW) i prof. Jerzego Dobrzyckiego (sekretarza generalnego), którzy odnosili się do naszego projektu z naukową troską i życzliwością.

Początkowo zespół opracowujący bibliografię działał w składzie: dr Zofia Rudnik-Karwatowa (redaktor bibliografii) i absolwentka UW mgr (obecnie od kilku lat dr, zatrudniona na UW) Małgorzata

Kornacka, obie pracownice IS PAN. Po 2–3 latach zespół się powiększył, przyłączyły się do nas mgr Ilona Suchocka i w 1996 r. — mgr Hanna Karpińska. W następnym roku dołączyli mgr Vladan Stamenković i mgr Zenon Mikos, w 2005 r. — dr Teresa Śliwa. Pracowała też z nami mgr Maria Malinowska. Skład zespołu często się zmieniał, przeważnie odpowiadało to cyklom opracowywania poszczególnych tomów *Bibliografii językoznawstwa slawistycznego*. Zazwyczaj pracowaliśmy w składzie trzyosobowym, rzadziej czterosobowym. Udało się nam stworzyć zespół pięcioosobowy na okres dwuletniej pracy, wtedy efekty naszej aktywności były wyraźne.

Jest oczywiste, że zakres przedsięwzięcia wymagał współpracy slawistów z różnych ośrodków w Polsce, a także z zagranicy. Najważniejsza stała się współpraca TNW i Instytutu Slawistyki PAN. TNW zainicjowało prace, zajęło się stroną organizacyjną i techniczną oraz dofinansowywaniem publikacji i oprogramowania komputerowego, zaś Instytut Slawistyki PAN odpowiadał głównie za stronę merytoryczną prac, a także dofinansowywanie zadania. Istotną rolę w przedsięwzięciu odegrali i odgrywają nadal członkowie Komisji Bibliografii Lingwistycznej Międzynarodowego Komitetu Slawistów, bez ich udziału niemożliwe byłoby bowiem opracowywanie bibliografii w takim zakresie i o tak dużym zasięgu. Stworzona sieć współpracowników opierała się przede wszystkim na reprezentacji tego międzynarodowego gremium. Z nazwiskami osób biorących udział w opracowywaniu bibliografii można zapoznać się w opublikowanych tomach *Bibliografii językoznawstwa slawistycznego*, nie ma więc potrzeby podawania tu długiej listy współpracowników. Wiele z tych osób zalicza się do autorytetów w dziedzinie językoznawstwa. Wśród najstarszych stażem slawistów zagranicznych — zaangażowanych do dziś w sprawę bibliografii slawistycznej — są: prof. Henadz Cychun, prof. Aleksander Duličenko, prof. Mihai Mitu i inni.

Przedsięwzięcie zainicjowane w 1993 r. przyniosło rezultaty już w 1995 w postaci edycji pierwszego tomu *Bibliografii językoznawstwa slawistycznego za rok 1992*. W następnych latach (1997–2003) ukazało się 6 kolejnych woluminów bibliografii. Pełna lista publikacji *Bibliografii* (dalej: BJS) podana jest na końcu tego tekstu. Warto podkreślić, że publikowana jako samoistne wydawnictwo seryjne BJS jest jedyną na świecie dziedzinową bibliografią o takim zakresie

i zasięgu, zawierającą dane zgodne z normami międzynarodowymi i polskimi. Przykładowo tom BJS za rok 1996 obejmuje 7383 opisy, tom za rok 1997 — 7497 opisów prac uwzględniających pełne dane bibliograficzne (wraz z adnotacjami w wypadku niejasnych i niejednoznacznych tytułów).

Jednocześnie dzięki współfinansowaniu TNW i IS PAN (ze środków KBN) utworzona i rozbudowywana była bibliograficzna baza danych europejskiego i pozaeuropejskiego językoznawstwa sławistycznego. Miała ona charakter autonomiczny, tzn. dostęp do niej był ograniczony lokalnie. Zgodnie ze wstępną koncepcją przedstawioną na Kongresie Sławistów w Krakowie w 1998 r.¹ istniejący dotychczas system informacyjny będący komputerową bazą danych, choć doraźnie odpowiadał potrzebom użytkowników, powinien być sukcesywnie modernizowany i w przyszłości zastąpiony otwartym systemem z językiem deskryptorowym.

Pierwsza istotna zmiana dotyczyła języka informacyjno-wyszukiwawczego. Początkowo w systemie Sybislaw z powodów praktycznych, ze względu na emanację bibliografii w postaci książkowej, stosowany był język klasyfikacji przedmiotowej. Z czasem wprowadzony został do systemu drugi, bardziej efektywny język informacyjno-wyszukiwawczy: język słów kluczowych, który w obecnym systemie pełni podstawową funkcję metainformacyjną². Formą organizacji i prezentacji leksyki języka słów kluczowych jest „Słownik słów kluczowych”.

Zasadnicza zmiana w zautomatyzowanym systemie informacyjnym nastąpiła w latach 2005–2006, kiedy został stworzony i następnie wdrożony otwarty system iSybislaw oraz zaprojektowany został program umożliwiający konwersję danych z istniejącego zamkniętego systemu Sybislaw. System iSybislaw z internetowym interfejsem użytkownika umożliwił szybki i łatwy dostęp do bibliograficznej

¹ B. Bojar, Z. Rudnik-Karwatowa, *Koncepcja nowoczesnego systemu informacji sławistycznej*, [w:] *Językoznawstwo. Prace na XII Międzynarodowy Kongres Sławistów w Krakowie 1998* (seria: Z Polskich Studiów Sławistycznych), Warszawa: Energeia, 1998, s. 41–47.

² Formą organizacji i prezentacji leksyki języka słów kluczowych jest *Słownik słów kluczowych językoznawstwa sławistycznego* autorstwa Z. Rudnik-Karwatowej i H. Wrocławskiej, Warszawa: Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy, 1999; popr. i uzup., wyd. w wersji elektronicznej na płycie CD w 2006.

bazy danych językoznawstwa slawistycznego. Jednocześnie pozwala on na sukcesywne rozbudowywanie bogatej bazy w Internecie, natychmiast udostępnianej w nowej aktualizowanej formie użytkownikom na całym świecie.

Obecnie użytkownicy mogą zapoznać się w iSybisławie z pełnymi danymi bibliograficznymi ok. 8000 dokumentów z zakresu światowej slawistyki językoznawczej. Bibliograficzna baza danych zawiera szczegółowe informacje dokumentacyjne o wydawnictwach zwartych (monografiach, pracach zbiorowych itp.), czasopismach, artykułach i innych typach dokumentów, wydanych głównie w latach 1998–2001. Baza jest stale aktualizowana: wraz z jej rozbudową o informacje dotyczące najnowszych dokumentów stopniowo konwertowane są dane z Sybisława. Czasochłonna, żmudna procedura weryfikacyjna po konwersji danych uniemożliwia szybkie udostępnienie tych danych użytkownikom. Z bogatego zbioru rekordów zgromadzonych w bazie danych Sybisław udostępniono dotychczas ich część. Chcielibyśmy, aby z całością zbioru liczącego ok. 50 000 rekordów użytkownicy mogli zapoznać się jak najszybciej. Uzależnione to jest jednak od możliwości wykonania weryfikacji danych przez osoby znające dwa systemy: Sybisław i iSybisław, a jednocześnie władające co najmniej kilkoma językami, ze względu na konieczność poprawnego rozróżniania znaków diakrytycznych po konwersji.

Dalszy rozwój bazy danych wymaga kontynuowania współpracy między TNW i IS PAN, a także ze środowiskiem slawistów w kraju i za granicą, przede wszystkim z członkami Komisji Bibliografii Lingwistycznej Międzynarodowego Komitetu Sławistów. Niezbędne są środki finansowe z zewnątrz na rozbudowę otwartego systemu bazy iSybisław, również ze względu na konieczność jak najszybszego udostępnienia w Internecie bogatego zbioru informacyjnego zgromadzonego w autonomicznej bazie danych Sybisław.

W podsumowaniu chciałabym podkreślić, że inicjatywa grupy członków Wydziału I TNW powołania Językowej Komisji Sławistycznej i działalność tej Komisji w ciągu 15 lat przyniosła trwałe efekty, z których mogą korzystać językoznawcy na całym świecie, zajmujący się badaniem języków słowiańskich i studiami kontrastywnymi słowiańsko–niesłowiańskimi, a także osoby nieprofesjonalnie zainteresowane tą tematyką.

Publikacje *Bibliografii językoznawstwa slawistycznego*

1. *Bibliografia językoznawstwa slawistycznego za rok 1992*, pod red. Z. Rudnik–Karwatowej. — Warszawa : Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy, 1995. — 555 s. Instytucja sprawcza: Polska Akademia Nauk — Instytut Sławistyki; Towarzystwo Naukowe Warszawskie.

2. *Bibliografia językoznawstwa slawistycznego za rok 1993 z uzupełnieniami za rok 1992* [cz. 1], pod red. Z. Rudnik–Karwatowej; oprac. przez zespół w składzie: M. Kornacka, Z. Rudnik–Karwatowa, I. Suchocka i H. Karpińska przy współdziale slawistów z krajowych i zagranicznych ośrodków naukowych. — Warszawa : Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy, 1996. — 541 s. Instytucja sprawcza: Polska Akademia Nauk — Instytut Sławistyki; Towarzystwo Naukowe Warszawskie.

3. *Bibliografia językoznawstwa slawistycznego za rok 1993 z uzupełnieniami za rok 1992* [cz. 2], pod red. Z. Rudnik–Karwatowej; oprac. przez zespół w składzie: M. Kornacka, Z. Rudnik–Karwatowa, I. Suchocka i H. Karpińska przy współdziale slawistów z krajowych i zagranicznych ośrodków naukowych. — Warszawa : Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy, 1996. — 354 s. Instytucja sprawcza: Polska Akademia Nauk — Instytut Sławistyki; Towarzystwo Naukowe Warszawskie.

4. *Bibliografia językoznawstwa slawistycznego za rok 1994 z uzupełnieniami za lata 1992–1993*, pod red. Z. Rudnik–Karwatowej; oprac. przez zespół w składzie: H. Karpińska, M. Kornacka, Z. Mikos, Z. Rudnik–Karwatowa i V. Stamenković przy współdziale slawistów z krajowych i zagranicznych ośrodków naukowych. — Warszawa : Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy, 1997. — 824 s. Instytucja sprawcza: Polska Akademia Nauk — Instytut Sławistyki; Towarzystwo Naukowe Warszawskie.

5. *Bibliografia językoznawstwa slawistycznego za rok 1995 z uzupełnieniami za lata 1992–1994*, pod red. Z. Rudnik–Karwatowej; opracowali: H. Karpińska, Z. Rudnik–Karwatowa, Z. Mikos przy współdziale slawistów z krajowych i zagranicznych ośrodków naukowych. — Warszawa : Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy, 1999. — 751 s. Instytucja sprawcza: Polska Akademia Nauk — Instytut Sławistyki; Towarzystwo Naukowe Warszawskie.

6. *Bibliografia językoznawstwa slawistycznego za rok 1996 z uzupełnieniami za lata 1992–1995*, pod red. Z. Rudnik–Karwatowej;

opracowali: H. Karpińska, Z. Rudnik–Karwatowa, M. Malinowska i Z. Mikos przy współudziale slawistów z krajowych i zagranicznych ośrodków naukowych. — Warszawa : Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy, 2001. — 866 s. Instytucja sprawcza: Polska Akademia Nauk — Instytut Sławistyki; Towarzystwo Naukowe Warszawskie.

7. *Bibliografia językoznawstwa slawistycznego za rok 1997 z uzupełnieniami za lata 1992–1996*, pod red. Z. Rudnik–Karwatowej; opracowali: H. Karpińska, Z. Rudnik–Karwatowa i Z. Mikos przy współudziale slawistów z krajowych i zagranicznych ośrodków naukowych. — Warszawa : Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy, 2003. — 876 s. Instytucja sprawcza: Polska Akademia Nauk — Instytut Sławistyki; Towarzystwo Naukowe Warszawskie.

Inne publikacje dotyczące systemu informacji bibliograficznej

1. *Informatyzacja bibliografii slawistycznej : materiały międzynarodowej konferencji naukowej Warszawa 6–7 grudnia 1994*, pod red. Z. Rudnik–Karwatowej. — Warszawa : Energeia, 1995. Instytucja sprawcza: Towarzystwo Naukowe Warszawskie; Polska Akademia Nauk — Instytut Sławistyki.

2. Z. Rudnik–Karwatowa, H. Karpińska, *Słownik słów kluczowych językoznawstwa slawistycznego*. — Warszawa : Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy, 1999. Instytucja sprawcza: Towarzystwo Naukowe Warszawskie; Polska Akademia Nauk — Instytut Sławistyki.

3. Z. Rudnik–Karwatowa, H. Karpińska, *Słownik słów kluczowych językoznawstwa slawistycznego*. — Warszawa : Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy, 2006. Instytucja sprawcza: Towarzystwo Naukowe Warszawskie; Polska Akademia Nauk — Instytut Sławistyki [dokument elektroniczny; poprawiona i uzupełniona wersja wydania książkowego].